

TRE STENARS BERÖM

Av Marie Hansson

Vi lever i klickertider, där den perfekta belöningen anses vara ett klickljud som följs av en godisbit. Jag vill absolut inte förneka fördelarna med ett perfekt tajmat betingat ljud, den förstärkningen är onekligen effektiv och tydlig med all önskvärdhet. I vissa lägen går den inte att överträffa, klickerbelöning kan vara överlägsen. Men jag vill också framhäva behovet av och fördelen med röstbelöning.

Flera argument för rösten

Det finns flera argument för att använda rösten som belöning. En av de självklara kan vara att det är för mycket att hålla reda på en klicker i vissa träningssituationer, framför allt kan det bli en sak för mycket för nybörjaren. Men det som den här artikeln ska handla om är en helt annan sak, en helt annan fördel med röstbelöning. Rösten kan man nämligen styra så att man levererar olika mycket beröm vid olika prestationer.

Tre nivåer av beröm

Jag tror att hunden vinner på att få höra hur pass duktig den är. Är den lite duktig, ganska duktig eller jätteduktig? Med rösten kan jag informera om hur nära hunden var att göra helt rätt. Självklart kan man differentiera ytterligare och hitta många nivåer i sitt röstberöm, men tre nivåer tycker jag är minimum att använda för att bringa hunden ett tydligt budskap.

Tysta eller hämmade hundägare

Alla instruktörer har säkert upplevt hur svårt det är att få vissa elever att öppna sig och våga berömma hunden så att det verkligen fungerar som en positiv förstärkning. En kategori är män, där attityden kanske inte tillåter att personen visar sig för uppsluppen. Kanske är den egna imagen att man ska ha lite distans och inte bli alltför uppspelt. En annan kategori är tonåringar där osäkerheten är tydlig. Kanske vill man inte dra uppmärksamheten åt sig genom att märkas och höras för mycket? Kanske handlar det om rädsla för att belöna vid fel tillfälle och det hämmar personen som inte riktigt vågar hänge sig åt entusiastiskt beröm. Man är rädd för vad andra ska tycka.

Hunden förstår inte

Ibland kan man träffa på riktigt dålig kommunikationen mellan vissa förare och deras hundar. Man kan emellanåt tydligt se en hund försöka förstå vad som menas, medan föraren är tillknäppt och återhållsam med berömmet och inte varierar sig oberoende av hur duktig eller inte duktig hunden är och hur nära eller långt ifrån den är det helt perfekta utförandet. Man blir förtvivlad och till slut desperat när hundägaren inte bara ger dålig vägledning till hunden, utan ibland till och med berömmar så illa att det får motsatt effekt. Hunden förstår inte att en sak är rätt, för den får inte den bekräftelsen för det beteendet.

Klicker eller mer beröm

Visst kan detta vara argument för att en sådan förare skulle använda en klicker, eller att jag som instruktör använder den åt dem, för att ge hunden den nödvändiga feed-backen för ett visst beteende i en viss situation. Givetvis under förutsättning att klickerns ljud är inlärt och

betyder belöning för hunden. Men jag tror också att det finns sätt att träna hundägaren till att börja berömma bättre.

De tre nivåernas betydelse

Jag vill gärna lära mina elever att utnyttja tre nivåer i belöningen. Det finns tillfällen när man vill ge ett litet, vänligt berömmande ord, bara för att uppmuntra hunden att vilja jobba vidare, fast det den gjorde inte var vidare bra. Det är extra viktigt med osäkra hundar och dem med dåligt självförtroende eller dålig koncentration. Sedan vill jag ha ett mellanberöm, där man visar glädje för det hunden klarat, men det ska höras på berömmet att det saknas något. Lovorden är till exempel inte så många, utan man blir tyst efter några ord. Det tredje och högsta berömmet ska göra hunden jätteglad. Det ska hålla på länge och man måste slösa på sin entusiasm och tydligt visa sin förtjusning. Man kan gärna förstärka sitt allra bästa beröm med applåder och kroppsspråk som att studsa omkring på marken själv eller klappa om hunden entusiastiskt.

Pedagogisk lek

Nu har jag kommit på ett sätt att få mina elever att förstå hur man kan jobba med sin röst. Och vägen dit är ganska underhållande faktiskt. Roligast har vi om det är en grupp elever som kan lära sig tillsammans. Jag börjar med att gå igenom varför jag vill att man ska gradera sitt beröm och exempel på tillfällen när det kan vara användbart. Sedan demonstrerar jag själv hur det kan låta på de tre olika nivåerna av beröm. Därefter säger jag att vi ska leka en liten lek. Var och en ska få i uppgift att berömma på en viss nivå, som jag bestämmer, och gruppen ska gissa vilken grad av beröm det ska föreställa. Detta är förstås menat att öva inte bara berömmaren att vara tydlig så att det är lätt att förstå, utan samtidigt blir alla tränade att tänka på de tre nivåerna när man gång på gång ska analysera vad man hör.

Tre stenar i handen

För att vara hemlig inför gruppen låter jag den som ska få uppgiften att berömma komma till mig och titta i min hand. Jag har tagit tre små stenar från marken och väljer en, två eller tre stenar att visa i handen som ett tyst budskap om berömmet ska ligga på den lägsta nivån, en sten, mellannivån, två stenar, eller den högsta nivån, tre stenar. Jag försöker variera ordningen mellan en, två och tre stenar så att det inte ska vara förutsägbart. Men samtidigt är mellannivån den svåraste, så två stenar återkommer lite oftare än en sten eller tre stenar.

Företräffa nytta med nöje

Det brukar leda till många skratt från gruppen, både från den som gör sitt bästa att få berömmet att bli rätt och från dem som försöker förstå vilken nivå det ska representera. Detta gör uppgiften extra värdefull, deltagarna i en kurs kommer närmare varandra och slappnar lättare av inför varandra när de sedan börja träna sina hundar. Ytterligare en poäng vinnas med denna lek. Gruppen myntar tillsammans nya begrepp som de ledigt kan slänga omkring sig efter den här övningen. ”Det där var väl värt mer än en sten?” kan någon säga till någon som berömt återhållsamt för ett bra utförande. De kan retas med varandra och mana på om att öka till fler stenars beröm när de tycker att det behövs. Någon kan ropa ”tre stenar” till ett ekipage som just gjort något jättebra, för att trycka på så att hunden får det stora beröm den är värd. Som instruktör kan jag också utnyttja den nya jargongen och begära av gruppen att på en viss punkt berömma med ”tre stenar” för att få ett riktigt härligt avslut på en övning.

Exempel i träning av slalomingång

Jag ska ge exempel på tillfällen där man kan använda de tre nivåerna av beröm. Ta till exempel om man tränar ingång i slalom utan andra hjälpmedel än belöning. Vi förutsätter att

det är en hund utan större erfarenhet, den är fortfarande på inlärningsstadiet och man kan inte ställa några krav på att den ska göra rätt. Om hunden i alla fall försöker, genom att gå in mellan pinnarna, men på fel ställe, kan det vara läge att ge ett litet beröm (en sten) så att den känner sig uppmuntrad för att den tagit initiativ och blir motiverad att försöka igen. Om den går in i första porten, alltså korrekt mellan de två första pinnarna, men i en vinkel som gör att jag ser att fortsättningen inte kommer bli som jag vill, då berömmar jag med värme, men med viss återhållsamhet (två stenar) så att berömmet blir ganska kort, precis när hunden passerar mellan de två första pinnarna. Däremot om hunden går in i första porten i en riktning där den siktar på att runda andra pinnen, då utbrister jag i mitt allra största beröm precis när den med huvudet rundar pinnen och vänder upp mot mig igen. Då får den höra hur vansinnigt duktig jag tycker den är och hur underbart roligt det är att göra precis så. Det här maxberömmet är tre stenar.

Exempel i träning av tass på nos

Låt oss ta en helt annan träningssituation och se hur det fungerar med de tre nivåernas beröm. Säg att vi håller på att lära hunden att lägga tassens över nosen för att se ut som om den skäms eller är blyg. Om hunden har kommit så långt att den börjat förstå att det är ett samband mellan tass och nos, kanske man arbetar så här; En stens beröm är det värt om hunden lyfter upp tassens i luften mot nosen. Om hunden snuddar med tassens mot nosen blir det två stenars beröm. Om den med tydlighet placerar tassens mot nosen, även om det bara är i ett ögonblick, så ska den få tre stenars beröm. Så småningom måste den ha kvar tassens lite längre på nosen för att den ska få njuta av berömmet på tre-stens-nivån. Kravet ökar undan för undan.

Givetvis ändras kriterierna för de olika nivåerna av beröm beroende på hur duktig hunden är på en sak och hur långt den kommit i inlärningsstegen. Om den inte har en aning om vad som förväntas med tass och nos kanske kriterierna för alla de tre graderna av beröm handlar om tass i luften och inget annat. Låg tass ger en stens beröm, högre lyft tass ger två stenars beröm och hög tass i noshöjd leder till tre stenars beröm.

Underbar respons

Mitt pedagogiska experimenterade på den första kursen ledde genast till en underbar respons. Inte bara hade vi roligt och gruppen blev tajtare och hjälpte varandra med att påpeka om berömnivån låg rätt, de blyga öppnade upp sig och blev duktigare på att berömma. Och det var ju mitt yttersta mål. Kan jag ge den gåvan till hundarna är jag en väldigt lycklig instruktör. Gensvaret hos de berörda hundarna var också tydligt, de utvecklades snabbare i rätt riktning nu när de fick rätt sorts beröm i övningarna.

Nytt redskap för instruktörer

Efteråt har jag dels fått höra att de eleverna jag jobbat med även fortsättningsvis tränade vidare på det nya och mer verbala sättet att träna hund. Och att framgångarna inte låtit vänta på sig. De som själva var instruktörer i den här första gruppen har sedan fört metoden vidare. De leker också "sten-leken" och får glada elever som blir duktigare på att berömma rätt. Intresset för mina "tre stenar" sprider sig och blir ett användbart redskap för instruktörer som vill jobba med hundägares röstresurser.

Godis i träningen

Jag har inte nämnt användandet av godis i den här artikeln, det beror inte på att jag inte uppskattar godisbelöning, för det gör jag. Och de allra flesta hundar. Men att bara räkna fram en godbit till en hund för att belöna ett visst beteende har en stor brist. Den går inte att "tajma", det vill säga den kommer inte att ge hunden belöningskänslan i rätt ögonblick. Bara

färden från vår hand till hundens mun tar någon sekund. Om godisbiten dessutom först befinner sig i en ficka eller till och med på några stegs avstånd kommer den väldigt mycket för sent för att hunden ska koppla ihop smaken med vad den just gjorde. Och för att något ska fungera som en förstärkare krävs att det inträffar inom 0,3 sekunder från beteendets början. I princip kan man säga att belöningen måste ske samtidigt med det hunden gör, som man vill belöna. Det är fysiskt omöjligt med godis. Däremot kan man sammanknipa godbiten med ett speciellt ljud, som en klicker, och åstadkomma rätt positiv känsla i rätt ögonblick. Då gör det inget att godbiten kommer för sent. Rösten kan givetvis också användas i rätt ögonblick och godbiten följa så snart man kan därefter.

Sammanfattning

Enbart godbit som belöning har alltså stora brister även om hunden älskar godis, det blir svårt för den att förstå exakt vad det är som vi belönar och som vi vill att den ska göra igen. Om hunden dessutom gör en rörelse som ska belönas kan det vara omöjligt att nå fram till den i rätt ögonblick med godbiten, även om man vill och anstränger sig. Men med en klicker eller med rösten kan man slå till i rätt ögonblick med det positiva man vill visa hunden. Och det är därför som rösten blir så viktig, den har man alltid med sig och den kan man anpassa exakt rätt, tidsmässigt precis som en klicker. Men rösten har den stora fördelen av att den också kan användas känslomässigt. Med sin röst kan man meddela hunden exakt hur duktig man tyckte den var i ett visst ögonblick.